

INDRUKKEN VAN DE HUIDIGE SCHARRELVARKENSBEDRIJVEN

ing. J.H. Huiskes, Onderzoeker Kwaliteit

ing. P.F.M.M. Roelofs, Onderzoeksassistent Arbeid en Organisatie

Lia Jansen, stagiaire

Uit een enquête onder 27 scharrelvarkenshouders blijkt, dat veel van deze varkenshouders jonger zijn dan 40 jaar. De meesten willen doorgaan met de scharrelvarkenshouderij en willen gaan uitbreiden. Meestal is dit door de mest wetgeving niet mogelijk. Uit de enquête blijkt verder, dat de varkens vaak gehuisvest zijn in oude gebouwen, die door kleine aanpassingen voldoen aan de huisvestingseisen voor scharrelvarkens. Weinig werkzaamheden zijn gemechaniseerd, waardoor per arbeidskracht weinig varkens gehouden kunnen worden. De scharrelvarkenshouders zien met name de arbeid, die nodig is voor het uitmesten van de hokken en de slechte classificatie van de scharrelvleesvarkens als knelpunten.

De laatste jaren zijn er in de varkenshouderij diverse bedrijven overgeschakeld op scharrelvarkensproductie. Per 1 oktober 1988 waren 235 bedrijven aangesloten bij de Interimcommissie Scharrelvarkensvlees Controle (ISC). Deze bedrijven moeten voldoen aan de regels voor huisvesting, verzorging en voeding zoals gehanteerd door de ISC. De groeiende belangstelling voor de scharrelvarkenshouderij betekent niet, dat er geen vragen of knelpunten zijn bij het houden van scharrelvarkens. Dit onderzoek is dan ook uitgevoerd met als doel:

- het bestuderen van kostprijsbeïnvloedende aspecten, zoals arbeids behoefte, mechanisatie en technische resultaten;
- verkrijgen van een beeld van de huidige scharrelvarkensbedrijven;
- het inventariseren van knelpunten.

Opzet onderzoek

Voor dit onderzoek zijn 27 bedrijven bezocht. Dit waren tien vermeerderings-, tien mesterij- en zeven gesloten bedrijven. Om voor enquêtering in aanmerking te komen, moesten de bedrijven aan een aantal criteria voldoen. Deze criteria waren:

- de vermeerderingsbedrijven moesten tenminste 40 zeugen hebben;
- de mesterijbedrijven moesten tenminste 100 vleesvarkensplaatsen hebben;
- de gesloten bedrijven moesten tenminste 25 zeugen- en 150 mestvarkensplaatsen hebben;
- de bedrijven moesten voor 1 januari 1988 aangesloten zijn bij de ISC.

Er is dus bewust gekozen voor de grotere scharrelvarkensbedrijven, die al enige tijd ervaring hebben met het houden van scharrelvarkens.

Tabel 1: De bedrijfsomvang (SBE) per volwaardige arbeidskracht (VAK) op de geënquêteerde bedrijven

	SBE per VAK				totaal
	< 80	81 - 125	125 - 170	> 170	
gesloten	2	1	4	0	7
vermeerdering	5	1	2	2	10
mesterij	4	2	2	2	10
totaal	11	4	8	4	27

Bedrijfstypering

De geënquêteerde scharrelvarkensbedrijven hebben gemiddeld een kleine bedrijfsomvang. Zestien van de 27 bedrijven hebben een omvang, die bij normale mechanisatie aan minder dan een volwaardige arbeidskracht (VAK) werk biedt. Gemiddeld zijn 110 standaard bedrijfseenheden (SBE) per VAK aanwezig, terwijl op een normaal gemechaniseerd bedrijf gemiddeld ongeveer 158 SBE per VAK aanwezig is. tussen de scharrelvarkensbedrijven bestaan grote verschillen in bedrijfsomvang en in arbeidsaanbod (zie tabel 1).

De oorzaak van de vaak kleine bedrijfsomvang per arbeidskracht is tweeledig. Enerzijds is het arbeidsaanbod op een deel van de bedrijven tijdelijk groot door meewerkende familieleden (vaders of kinderen). Anderzijds - en deels door het ruime arbeidsaanbod - is de mechanisatiegraad op de geënquêteerde bedrijven laag. Dit betekent dat relatief veel arbeid en weinig kapitaal wordt ingezet. Tussen de bedrijven bestaan grote verschillen in zowel de bedrijfsomvang als in arbeidsaanbod.

Van de totale bedrijfsomvang maken de scharrelvarkens meestal maar een bescheiden deel uit, namelijk minder dan de helft. Dit geldt met name voor de bedrijven met alleen scharrelzeugen of vleesvarkens. De belangrijkste andere produktietakken die voorkomen zijn melkvee (16 bedrijven) en leghennen (2 bedrijven). Daarnaast hebben vijf bedrijfshoofden neveninkomsten buiten de landbouw.

Bedrijfsuitrusting en bedrijfsvoering

Op de geënquêteerde bedrijven komen veel oude gebouwen voor. De meeste gebouwen zijn tussen de 10 en 20 jaar oud. Een deel is zelfs ouder dan 50 jaar. Deze gebouwen zijn op eenvoudige wijze aangepast voor de huisvesting van scharrelvarkens. Dit betreft vaak het realiseren van een uitloop, het vergroten van de lichtinval, het loslaten in plaats van aanbinden van de zeugen en het dichtleggen van de roostervloer. Op de geënquêteerde bedrijven is de Deense stal het meest voorkomende huisvestingssysteem.

Op de meeste bedrijven is bij de aanpassing voor het houden van scharrelvarkens weinig gemechaniseerd. Het aanvoeren en verdelen van ruwvoer en strooisel en het uitmesten en afvoeren van mest gebeuren vrijwel helemaal als handwerk.

De voeding van de varkens bestaat uit krachtvoer en ruwvoer. Aan vleesvarkens wordt tot een gewicht van 35 kg startvoer verstrekt en daarna speciaal scharrelvarkensvoer. Bijna alle vleesvarkens worden gevoerd via droogvoerbakken. De zeugen krijgen normale zeugenbrok en worden bijna allemaal gevoerd via de trog. Aan scharrelvarkens moet ook ruwvoer verstrekt worden. De meest gebruikte ruwvoersoorten zijn snijmaiskuil, vers en ingekuild gras en hooi. Meestal is dit het ruwvoer dat men ook aan het rundvee verstrekt. De meeste varkenshouders denken niet, dat door het verstrekken van ruwvoer minder krachtvoer verstrekt hoeft te worden.

Tabel 2: Technische resultaten van gangbare en scharrelvarkensbedrijven in 1987

	gangbare bedrijven*	scharrel bedrijven
worpendex	2,18	2,05
levend geboren biggen/worp	10,5	10,7
% sterfte biggen tot afleveren	14,0	15,9
grootgebrachte biggen/zeug/jaar	19,6	18,5
begin gewicht biggen (kg)	25,6	28,2
levend eindgewicht (kg)	106	106
groei (gram/dag)	700	686
% uitval	2,2	2,2
vleespercentage (%) **	53,0	51,7
klasse AA (%) **	11,9	4,1
klasse A (%) **	69,1	67,6
klasse B + C (%) **	18,2	28,3

* Bron: TEA

** Bron: PVV

Een ander kenmerk van scharrelvarkensbedrijven is, dat de varkens uitloop naar buiten moeten hebben. Dit betekent dat ratten en muizen gemakkelijk naar binnen kunnen. Daar heersen bovendien goede levensomstandigheden (voer, mest en stro) voor hen. Ook vliegen treffen in scharrelvarkensbedrijven ideale omstandigheden aan. Naast een goede hygiëne, is een continue bestrijding van ongedierte hierdoor noodzakelijk.

Technische resultaten

Tabel 2 geeft de technische resultaten weer van gangbare en scharrelvarkensbedrijven in 1987. De technische resultaten van scharrelvarkensbedrijven zijn door de varkenshouders beschikbaar gesteld.

Over het algemeen zijn de resultaten van de bedrijven met scharrelzeugen goed. Alleen de sterfte onder de biggen is hoog, namelijk 2% hoger dan in de gangbare varkenshouderij.

Op de mestbedrijven wordt een gemiddelde groei behaald, die iets lager is dan het TEA-gemiddelde. Het vleespercentage en de classificatie van de karkassen echter zijn veel slechter.

Op de gesloten scharrelvarkensbedrijven worden de biggen iets zwaarder opgelegd dan op de gespecialiseerde mesterijbedrijven. Verder is het percentage uitval op de gesloten bedrijven 2,6% hoger dan op de gespecialiseerde mestbedrijven (1,8%). De slachtkwaliteit van de vleesvarkens is op de gesloten bedrijven beter dan op de mestbedrijven.

Knelpunten

Een knelpunt, dat door veel varkenshouders in

deze sector wordt genoemd, is het uitmesten van de hokken. Dit gebeurt vaak handmatig met de kruiwagen. Er is maar één bedrijf geënkquêteerd waar dit volledig gemechaniseerd is. Op de meeste bedrijven is het arbeidsaanbod wel voldoende om dit werk te kunnen verrichten. Schijnbaar is de aard van het werk zodanig, dat men dit graag wil mechaniseren.

Een ander knelpunt vormt de drinkwatervoorziening. Door het open karakter van de scharrelvarkenshouderij is de kans op bevriezing van waterleidingen erg groot. Bijna alle varkenshouders verwachten in een strenge winter ernstige problemen te krijgen, doordat waterleidingen zullen bevriezen. Slechts enkelen treffen echter voorzorgsmaatregelen, zoals het isoleren van de leidingen of het continu rondpompen van het water.

Enkele zeughouders vinden dat hun technische resultaten ten aanzien van het aantal grootgebrachte biggen per zeug per jaar beter moeten worden. Ook de hoge biggensterfte wordt als een knelpunt ervaren. Op de mestbedrijven vormt op bijna alle bedrijven de classificatie een probleem. Het vleespercentage is laag en de karkassen vallen in een lage typeklasse.

Tenslotte

Het onderzoek geeft alleen een beeld van de huidige scharrelvarkensbedrijven. Als andere (grotere) bedrijven overschakelen, kan dit beeld over enkele jaren sterk veranderd zijn. Zoals bij de introductie van elk nieuw produkt is de marktsituatie voor scharrelvarkensvlees voorlopig instabiel, doordat er nog geen duurzaam evenwicht is tussen vraag en aanbod van scharrelvarkensvlees.